

Pan prof. Kašpovec

Starosta Ú. M. Š., univ. prof. dr. Jan Kapras:

11-5-48

O České Těšínsko.

Podstata a metody otázky těšínské.

(Řeč na učitelském dni v Českém Těšíně 28. května 1936.)

PRAHA 1936.

VYDALA

NÁRODNÍ RADA ČESKOSLOVENSKÁ
A NÁRODNÍ JEDNOTA SLEZSKÁ V PRAZE.

M. Křížkovský

35.053

Tiskem knihtiskárny „Politiky“ v Praze.

Drazi přátelé!

Není účelem dnešního mého výkladu líčiti Vám historii těšínskou, tu znáte sami dostatečně, a vylíčil jsem ji také částečně v rámci celých slezských státoprávních styků s českým státem včera ve Fryštátě.

Chci se z ní dotknouti jen několika bodů, které považuji pro dnešek za zvláště důležité, poněvadž tvoří psychologický základ dnešních poměrů.

I.

Je to především sám začátek slovanského osazení Těšínska, který se dnes jeví trochu jiným, nežli se říkalo druhy.

Krajina na Odře, která se později nazývá Slezsko, je původně osazena šesti slovanskými kmeny. Nejjižnější z nich se středem na Pštině jsou Holasovici, v pramenech označované jako Golensici, od nich na sever na vtoku Kladské Nisy do Odry byli Opolané (Opolíní), severně od nich Slezané, kteří nejprve všem kmenům a později celému území dali jméno, ještě dále na sever Trebované, na Bohru, přítoku Odry, sídlili Boborané a konečně ze všech nejseverněji Dědušané (Dadodesani), kteří všichni tři západně již hraničili na Milčany v Horní Lužici.

Nechci rozhodovat, a není pro náš výklad rozhodující, ke které skupině slovanští kmenové tuto jmenovaní patří. Niederle Holasovice počítá k českým kmenům, Trebovány k srbským-polabským, ostatní k polským. Jisto jest, jak sama poloha ukazuje, že kmenové ti v jižní části tvoří přechod od Čechů k Polákům, v severní od Poláků k Srbům Polabským. S kterým národem splynou, o tom rozhodl teprve další vývoj a zvláště politická příslušnost k tomu nebo onomu státu, neboť v těchto přechodných zjevech stát vtiskuje ráz obyvatelstvu.

Je dosti pravděpodobno, že do krajín horní Odry zasáhla již říše Sámova, určitě patřily kraje ty, alespoň Holasici a Opolané k říši velkomoravské a tím i k arcidiecési Metodějově. Říše velkomoravská zabírala však pravděpodobně také slovanské kmény severně od Opolanů položené, alespoň do Odry a po ní až k Lužičanům.

Po druhé do týchž končin na Odře jako říše velkomoravská sahala česká říše Boleslavů desátého století, počítajíc k své držbě: Holasice a Opolany celé a ostatní slezské kmény do Odry a Nisy Zhořelecké.

Při tlaku říše polské na západ v době Boleslava Chrabrého dostala se krajina na Odře k Polsku a současně i k církevní organizaci polské tehdy vytvořené. Vratislavské biskupství patřilo proto k Hnězdu. Za úpadku státu polského po smrti Boleslava Chrabrého dobyl kníže český Břetislav na Polácích nejen celou Moravu, nýbrž i celé Slezsko, které držel až do roku 1054, kdy je vrátil za poplatek k Polsku. Hranice Moravy se Slezskem nekryla se tehdy s dnešní hranicí, nýbrž šla daleko na sever. K Moravě se počítalo v X. a XI. století napořád celé území kmene Holasoviců.

Tito Holasovicí byli, jak již svrchu bylo řečeno, nejjihnější z kmenů na Odře usazených a měli tu pět hradů, z nichž známe jménem tři: Holasovice, Ratibor a Těšín. Neboť staré území holasovické šlo z území ležícího západně mezi Pštinou a Odrou na východ přes Odru do Ratibořska a na jih do Těšínska. Dějilo se na hradské obvody a tvořilo jednotku kmenovou, která ve svém celku byla počítána k Moravě samé a jejíž těžiště bylo v krajině opavské, na které konečně zůstalo i jméno provincie holasovické.

Nová hranice vznikla tu teprve roku 1109, kdy Boleslav Krivoústý dobyl Ratibor a území ratibořské a pravděpodobně i těšínské připojil k Polsku, takže hranici od té doby tvořila na severu Pština a na jihu

Ostravice, ač pevný doklad pro tuto poslední máme až z roku 1256.

Dosavadní veliké jednotné území kmene Holasoviců, prožívající své počátky celé v rámci Moravy, bylo tím přerušeno na dvě. Na jedné straně bylo Ratibořsko a Těšínsko v Polsku, na druhé straně provincie holasovická (provincia Golacensis), tvořící i nadále součást Moravy. Obě krajiny od té doby prožívaly odlišný vývoj a odchýlily se tím od sebe trvale.

II.

Nebudeme sledovati další státoprávní osudy země, která před šesti sty lety stala se trvalým článkem českého státu. Stát ten po válkách husitských vtiskl jí svůj český ráz ve škole, v kostele a v úřadě. Pobělohorský úpadek českého státu a národa a germanisační politika absolutismu osvíceného i policejního zabránily tomu, že kraj nezůstal trvalou a nespornou součástí české kulturní a jazykové oblasti.

Blížkost Krakova, vzdálenost Prahy, pozdní národní probuzení sousední Moravy způsobily, že začal tu v zemi, kterou z Vidně považovali celkem za německou, šířiti se vliv polský, podporovaný a usnadněný valným stěhováním se dělnictva z Haliče do uhelného revíru.

Ještě v době, kdy začíná i na Opavsku první svítání české, české Těšínsko spí. Proto také polská petice 1882 připouští češtinu pouze jen na Frýdecku, kde byl r. 1871 zvolen za venkovské obce i český poslanec.

České hnutí na Těšínsku bylo bez síly a průbojnosti i když byla založena „Snaha“ v Těšíně (1883), „Noviny těšínské“ (1894) a Matice osvěty lidové v Těšíně (1898). První oživení přineslo teprve přeložení Matice osvěty lidové do Slezské, tehdy Polské Ostravy a Novin těšínských do Frýdku (obě 1907). Výsledky projeví se již při sčítání lidu 1910, přesto nedo-

stali jsme se do převratu školsky za čáru Dětmarovi-
ce, Karvinná, Volovec a Dolní Tošonovice, třebaš
se jednalo o zřízení české školy v Těšíně samém ne-
jednou a těsně před válkou i o českou školu v Dědi-
cích.

Polákům samým nebyla v starší době příslušnost
těšínská k českému státu spornou. Uvedme si na př.
článek Gwiazdki Cieszyńské 1866 „Korona czeska
i Śląsk“, souhlas tří polských poslanců z Těšínska
s fundamentálkami 24. září 1871 a prohlášení poslan-
ců Swieżyho i dr. Michejdy v debatě o Badenihu na-
řízení ve slezském sněmě 5. února 1898.

Teprve začátkem XX. století začíná u Poláků ra-
dikální politika, žádající pro Poláky celé Těšínsko
a popírající nároky české na ně. Jejím heslem bylo:
„Ostrawica polska granica.“

Tato myšlenka ovlivňovala polskou politiku i na
mirové konferenci pařížské, připouštějíc Českoslo-
vensku jen Frýdecko. Není účelem našich výkladů
sledovat myšlenku těšínskou na kongresu, její různé
fáze a konečné rozdělení Těšínska.

Jisto jest, že i rozdělené Těšínsko vlivem polské po-
litiky ocitlo se v území, které označujeme smíšeným,
a ve kterém se objevuje pojem menšinové politiky
se vši snahou uplatnit tu plně zájmy státní a zabez-
pečiti zájmy národní.

III.

Základem každé menšinové politiky jsou národní
poměry území, které ovšem jsou na Těšínsku zvláště
svízelné. Ze staré doby je tu zápas mezi češtinou
a němčinou, po roce 1848 přibývá k tomu polština, ne-
dlouho nato vzniká snaha po uplatnění domácích
prvků ve hnutí Ślązaků, kteří vlivem české politiky
předválečné a politikou vídeňskou byli zatlačeni
k Němcům a stávali se Deutschfreundlichy. Není to
vlastně národnost, nýbrž hnutí politicko-kulturní,

ukazující těsně před válkou velmi silné rozšíření po
celém Těšínsku, zvláště však na jeho severovýchodě,
kde také Koždoň získal nakonec i jeden z dosud pol-
ských mandátů do zemského sněmu. Vedle Ślązaků
nemělo by býti přehlíženo ani to, že jižní část obyvatel-
stva těšínského v horách je namnoze jiného původu,
že jsou to Goralé, smíšenina národností, táhnoucí se
po oblouku Karpat a tvořená vedle domácích prvků
i přínosy rumunskými, rusínskými, slovenskými
a polskými.

Tento pestrý obraz starého Těšínska nedá nám
ovšem úřední sčítání, když nám konstatuje, že Čechů
od roku 1880—1910 přibývá nepřetržitě absolutně, že
však v letech 1880—1900 klesají relativně, aby teprve
1910 zase i relativně vzrostli, že Němců přibývá ne-
přetržitě absolutně i relativně, a u Poláků že je prá-
vě opačný poměr, jaký máme u Čechů. V jednotlivos-
tech je

Roku	Čechů	%	Němců	%	Poláků	%
1880	71.788	27.36	36.865	14.05	153.724	58.59
1890	73.897	25.21	41.714	14.23	177.418	60.65
1900	85.552	23.72	56.240	15.59	218.869	60.69
1910	115.604	27.11	76.916	18.04	233.850	54.58

Že v tomto sčítání není něco v pořádku, ukazují
přesuny

	1900	1910
Rychvald Čechů	11	2.907
Poláků . . .	4.458	3.001
Petrvald Čechů	1.226	5.303
Poláků	3.955	1.355

Naproti tomu první sčítání na rozděleném území těšínském, provedené roku 1921, ukázalo, že je na československém Těšínsku.

	Čechů	Němců	Poláků
čís.	177.626	23.005	69.360
t. j. proti roku 1910	+ 65·07%	- 27·69%	- 49·8%

I ten Frýdek, který zdál se již úplně poněmčený, vrátil se k své 75·87% české většině.

Sčítání roku 1930 potvrdilo jen dosavadní vývoj.

Polit. okres	Čechosláv.	Němců	Poláků
Frýdek . .	104.787	4.831	1.079
Fryštát . .	87.999	11.188	34.545
Čes. Těšín .	32.640	5.994	41.685
Celkem . .	225.426	22.013	77.309

Nejlépe ovšem vysvitne popřevratový rozvoj menšinové otázky těšínské z relativních čísel, sestavených

podle jednotlivých okresů. Z 1000 československých státních příslušníků bylo

V okrese	Roku 1921			Roku 1930		
	národnosti			národnosti		
	československé	německé	polské	československé	německé	polské
Frýdek	937·0	48·9	8·9	943·3	48·0	5·8
Slez. Ostrava	921·8	50·2	19·4	941·3	37·8	14·0
Bohumín	661·0	197·1	125·1	736·0	154·7	97·8
Fryštát	531·1	60·0	399·8	607·8	42·1	340·9
Čes. Těšíně	460·9	133·8	382·1	456·2	107·9	421·1
Jablunkov	220·7	30·3	745·8	311·2	17·2	668·7

Z této statistiky je patrné, že jde na Těšínsku v menšinové politice popřevratové o dva problémy: polský a německý.

IV.

Předválečný spor česko-polský vyvrcholil za plebiscitu v bezohledném vystupování polském proti všemu českému, zvláště typické byly polské bojůvky. Ještě nějaký čas po rozdělení Těšínska byly následky toho patrné, a s polské strany vyčítali zase neprávem chování československé za bojův polsko-sovětských, ač bylo zcela korektní. Nicméně mezinárodní situace nutila k zmenšení vzájemného napětí a jmenovitě spolupráce Polska s Malou dohodou, v několika případech účinná, vedla k sblížení Polska s Českoslo-

venskem. Roku 1924 a 1925, kdy ujednány některé smlouvy československo-polské, jako smlouva o ochraně menšin a o smírčím a rozhodčím řízení, byl poměr obou států celkem přátelský a zůstal takovým i několik let dalších. Při tom společné přátelství s Francií a podpora její politiky tvořily základnu tohoto poměru.

Snaha Polska býti uznáno za velmoc, úsilí jistých kruhů polských, aby Polsko mělo společnou hranici s Maďarskem a na spolku s Maďarskem založilo svou mocenskou převahu a konečně odpor k Sovětům a spolek s hitlerovským Německem rozvedly však polskou politiku diametrálně v základech s politikou malodohodovou.

Změna politiky polské projevila se po první r. 1931, kdy zahraniční ministr Zaleski nepodporoval odpor francouzský a československý proti zamýšlené celní unii rakousko-německé. Přesto mohl Beneš ještě ve svém projevu o novém organizačním paktu Malé dohody 1. března 1933 s uspokojením konstatovati, že naše spolupráce s Polskem byla v posledních letech vždy dobrá, přátelská a úspěšná a zejména v poslední době k spokojenosti nás všech stávala se ještě intímnější a přátelštější!

Italský návrh paktu čtyř velmocí (1933) srazil nejprve Malou dohodu a Polsko ve velmi těsnou spolupráci, kdežto však v dalším vývoji Malá dohoda přestala proti změněnému a zájmům Francie a Malé dohody přizpůsobenému paktu vystupovati, Polsko setrvalo v odporu a začalo se rychle dosavadní své politice odcizovati. Nová politika ministra Becka vyvrcholila 26. ledna 1934 v uzavření spolku německo-polského.

Politika polská zahraniční promítala se pak neustále v poměru česko-polském na Těšínsku. Kdežto téměř do konce roku 1933 byl poměr ne sice přátelský, přece však snesitelný, od toho času valem se

zhoršoval, zevně označen i změnou v osobě konsula ostravského (Malhomme místo Ripy). Nemá smyslu vykládati tu jednotlivé fáze tohoto zostření. Řekněme si jen, že celá činnost polského zastupitelství v zemi neměla jiného smyslu nežli přilévati oleje do ohně sporu, a že bylo v tom všemi prostředky po ruce jsoucími v Polsku vydatně podporováno — novinami, brožurami, rozhlasem, schůzemi, demonstracemi i pomníky. Plnou silou rozlehlo se zase polské „Ostrawica polska granica“, extrémní živly docházely sluchu a ohlasu. Dokud nezmění se základ zahraniční politiky polské vůbec, do té doby nelze také počítati se změnou nálady polské na Těšínsku.

Chtěl bych říci jen jedno: Jako v každém zápase, tak také v tomto těšínském nerozhoduje jen hrubá síla a křik, nýbrž především nervy. Prohraje ten, či nervy dříve vypovědi službu.

Je ostatně podstatný rozdíl mezi politickou mentálitou polskou a českou, mezi metodami demokratickými a diktátorskými-vojenskými. Snad právě proto, že základy vnitřní politiky české a polské od sebe se tak silně liší, jsou si také — vedle důvodů svrchu uvedených — i zahraniční politiky obou států tak vzdáleny a nacházejí tak málo vzájemného porozumění. Polské metody vůči menšinám blíží se značně již metodám německým, jichž základem je myšlenka, aby menšiny ty zmizely nadobro. V bezprostředním sousedství na polském Těšínsku mizí proto i slezský dialekt a ustupuje polštině, jejíž panství má tím býti trvale zabezpečeno.

V.

Jak často bývá, že mívá ze sváru dvou sousedů někdo třetí výhody, mohlo by se to snadno státi i na Těšínsku.

Viděli jsme, že byly doby, kdy se začalo i na Těšínsku hleděti jako na zemi německou, a politika

předválečná vedla nesporně k tomu, že nejen skoro všechna města těšínská měla německou správu, nýbrž i skutečnou německou většinu, i sám Frýdek v to počítajíc. A také procento Němců v zemi stávalo se stále významnější. Přispívaly k tomu hospodářská moc německá, železná ruka vítkovická, sousedství pruského Slezska a celá politika vídeňská, jazyková, úřednická a církevní.

Němectví šířilo se tu jednak přímo, jednak nepřímo deutschfreundlištěm, jak jsem se o něm již zmínil. Poslední volby do zemského sněmu slezského ukázaly, jak toto deutschfreundlišské hnutí zmohutnělo, jak postupně proniklo po celé zemi, třeba hlavní centra jeho byla na severu země: v revíru, v Těšíně, ve Skočově a v Bílsku. Z těchto volebních výsledků můžeme zcela přesně zjistiti jeho sílu podle jednotlivých míst.

Němci nechtěli se za žádnou cenu rozloučiti se Slezskem a v tom i s Těšínskem. Jejich svatodušní program (1899) počítal trvale s touto zemí jako s německou zemí a tato myšlenka se objevila znovu za války. Když mělo tehdy r. 1916 býti v rámci ústředních mocností utvořeno Polsko, žádali Němci, aby k němu nebyly připojovány některé krajiny, zvláště Osvětimsko a Zátorsko, spolu s Těšínskem, poněvadž jsou německé kultury, mají velké německé menšiny, patřilyvaly druhdy ke staré říši německé a k německému bundu a hospodářsky a komunikačně tvoří součást se Slezskem. Měly býti ponechány u německého Rakouska anebo raději připojeny k Německu.

Po převratě německé Rakousko domáhalo se toho, aby alespoň Ostravsko v nejširším slova smyslu bylo prohlášeno za společný majetek německého Rakouska, Polska a Československa a Němci na Těšínsku samém, podporováni Němci z Pruského Slezska a z říše vůbec, usilovali o připojení Těšínska k samostatné republice hornoslezské.

Tato myšlenka pak nezmizela úpravou hranic. Je tu stále trvale a vystupuje v poslední době zase vzrůstem všenněmeckých snah v hitlerovském Německu velmi silné do popředí. Obsáhlá publikace Kurta Witta, Die Teschener Frage (1935), opatřená předmluvou od Karla von Loesche, blízkého zahraničnímu ministerstvu německému, ukazuje, kde a jak se této otázce věnuje pozornost. Práce Wittova je nejobsáhlejší a nejpodrobnější studie o této otázce, probírající ji historicky i podle dnešního stavu, provázená velmi názorně diagramy a mapami. Ani z českého ani z polského péra nemáme studie tak podrobné. Těšínsko stává se Wittovi zase styčným bodem tří národů — Dreivölkerecke — který hospodářsky, komunikačně a zeměpisně tvoří jediný celek s pánví hornoslezskou a má v ní sdílet také jediný osud, přirozeně že německý.

VI.

K porozumění dnešním poměrům třeba přihlédnouti také k otázkám školským, náboženským, hospodářským a zeměpisným.

Ve školské otázce je snad nejvíce vidět rozdíl mezi polskou a československou politikou.

V polské části Těšínska z pěti středních německých škol zůstala jedna (Bílsko), v československé ze dvou také jedna (Bohumín), z německých škol obecných a měšťanských v Polsku zůstalo z 19 — 11, počet žáků německých však klesl z 6030 na 2070, v Československu počet německých škol klesl ze 24 na 13, kdežto polských stoupl z 90 na 101.

Ovšem vzrůst českých škol počtem, zvláště však také návštěvou dětí je nezadržitelný nejen v okresech západních, nýbrž i východních, které by Poláci rádi prohlašovali za polské.

V posledním školním roce 1935-36 bylo

	ve školách		
	českých	polských	něm- eckých
ve fryštatském okrese politickém dětí . . .	16.099	4.638	2.276
čili	69·96 ^o / _o	20·15 ^o / _o	9·89 ^o / _o
rozdíl proti roku předešlému . . .	+0·82 ^o / _o	-0·04 ^o / _o	-0·88 ^o / _o
v okrese školním česko- těšínském dětí	5.365	3.168	1.520
čili	53·37 ^o / _o	31·51 ^o / _o	15·12 ^o / _o
rozdíl proti roku předešlému . . .	+2·63 ^o / _o	-1·22 ^o / _o	-1·41 ^o / _o
v okrese školním jablun- kovském dětí	3.272	3.519	—
čili	48·18 ^o / _o	51·82 ^o / _o	—
rozdíl proti roku předešlému . . .	+3·44 ^o / _o	-3·44 ^o / _o	—

To jsou okresy, které Poláci považovali vždy za eminentně polské.

Školská politika není všechno, je však mnoho. Dobře zřízená česká škola se stává přirozeným střediskem češství v obci. Bohužel chybí nám velmi mnoho školních budov vůbec, a ty, které dnes máme, jsou přeplněny, poněvadž nebylo při jich stavbě počítáno s tím velikým vzrůstem, který tu nastal.

Má-li však školská politika plnit tento svůj soustředovací úkol a má-li škola státi se spojkou a hybnou pákou všeho českého v obci, musí býti vzdálena politických proudů, které zvláště ve svých extrémech nám všude hraničářské živly rozkládají a jich život otravují.

Na Těšínsku však jsou důležitými i poměry náboženské, poněvadž promítá se v nich staletá tradice a historie a proto působí pronikavě i dnes, třebaž náboženské otázky nemají toho významu jako druhy.

Na Těšínsku bylo staré středisko hornoslezského protestantismu v milostivém kostele těšínském v století XVIII. povoleném a protestanté udrželi si tu v některých krajích i většinu.

Statistika ukazuje, že to bylo zvláště v okresích těšínském, jablunkovském a skočovském.

Sečítání 1910 ukazovalo

	katolíků	evan- geliků
v československých částech		
v okrese těšínském	22.908	20.117
v okrese jablunkovském	12.088	13.444
v polské části		
v okrese skočovském	16.833	15.738

Ostatně i okresy fryštátský a bílský měly silné protestantské menšiny.

V čl. části ani sečítáním 1921 mnoho se poměr nezměnil.

	kato- líků	%	evan- gelíků	%
V okrese těšínském	23.649	51·53	20.308	44·40
V okrese jablunkov- ském	12.662	47·73	13.630	50·76

Okres skočovský nás nezajímá, protože celý je v Polsku.

Podle sčítání 1930 jsou tu jisté přesuny.

	kato- líků	%	evan- gelíků	%
V okrese těšínském	27.877	51·65	22.958	42·52
V okrese jablunkov- ském	15.171	48·33	15.498	49·42

V tomto protestantském obyvatelstvu po odstranění českého kancionálu Třanovského z protestantských kostelů těšínských převládaly dva směry: německý a polský. Polský zvláště na jihu na Jablunkovsku se uplatňoval, německý přispíval silně k tvorbě Slezáků deutschfreundlichů na Těšínsku v užším slova smyslu a na Skočovsku. Na tom i převratem poměrně málo se změnilo, a čeští protestanté i dnes těžce zápasí o svá jazyková práva.

Podobně bylo tomu i v církvi katolické. Těšínsko zůstalo i po rozložení v diecési vratislavské a tato se snažila vtisknouti mu německý ráz, připouštějíc poněkud koncese jen pro Poláky. Češtinu uznávala jen na západě země. Země měla sice do jisté míry církev-

ní závislost na Vratislavi, uvolněnou zřízením generálního komisariátu těšínského s konsistoriem, přece však ráz německého biskupství zůstával nedotčen. Také tady změna nastala teprve ujednáním modu vivendi (1927), podle kterého moc biskupa vratislavského na Těšínsku přestane a toto bude přičleněno k církevním organizacím v našem státě. Není pochyby, že změna ta přinese blahodárné účinky poměrům těšínským.

Hospodářsky mají na Těšínsku význam tři složky: zemědělství, těžký průmysl a uhlí.

V zemědělství byl do převratu typický velkostatek, zhruba v rukou 35 držitelů, z nichž nejvýznačnější byli komora arciknížecí, držící starý piastovský majetek a hrabě Larisch-Mönnich. Vedle toho bylo tu však i dosti středních statků nad 10 ha. Pozemková reforma přinesla i tu značné přesuny, ale nevyřešila problém nadobro a tak, jak by to zájem národa a státu plně potřeboval.

Ostravský revír soustřeďuje v sobě velikou skupinu těžkého průmyslu a daleko větší část všeho průmyslu v zemi, poněvadž druhé větší centrum průmyslové v zemi — Bílsko — ovšem s ostravským nijak je nelze srovnat — zůstalo v Polsku. Krise sice význam této složky na čas zeslabil, avšak natrvalo neodstranila.

Dále zůstal v Československu celý revír uhelný, produkující velkou část uhlí a koksu čsl. Také tady krise zasáhla podobně jako v průmyslu.

Všechny tyto tři složky vtiskují ráz zemi, poněvadž hospodářský základ všech: velkostatku, těžkého průmyslu i dolů je cizí, převahou německý. Tu ani převrat neosvobodil dosud zemi a nevrátil řízení těchto hospodářských věcí do rukou českých. Zůstal tu cizí kapitál, zůstaly tu namnoze cizí vedoucí síly, vůči nimž se český člověk cítí malý a utištěný.

Zeměpisná poloha země u moravské brány, s přechodem na Slovensko, se spojením do Polska a Ně-

mecka udělala z Těšínska skutečnou průchodní stanicí, jejíž význam chápal již ve 40. letech starý vídeňský Rothschild, když stavěl svým kapitálem dráhu Ferdinandovu Krakov—Videň. Dalším rozvojem hospodářským na Těšínsku a v sousedním Horním Slezsku tato průchodnost a spojitost země byla jen ještě zvyšována a zůstává i dnes, třebas systém hospodářské autarkie podobným zjevům nepřeje.

Příhodné spojení drahou sever—jih, západ—východ, je doplňováno ještě splavností řek v bezprostředním sousedství a možnými a proveditelnými plány vodních spojů a cest i mimo tyto splavné řeky, kterými by bylo umožněno vodní cestou dopravovatí zboží z moře Baltického k Černému. Je to ovšem hudba budoucnosti, závislá na technice a hospodářských možnostech sousedících států.

VII.

Touto svou mimořádnou polohou, významem a složením přesunuje se problém těšínský ze sféry polsko-české a kombinací se zájmy německými stává se skutečně zase mezinárodním problémem.

Vývoj dnešní ukazuje — podíváme-li se jen na poslední volby obecní — že dopřeje-li nám čas delšího ještě klidu, problém vyřeší se sám v náš prospěch přes všechny pokusy o stavení tohoto vývoje. Potřebovali bychom i vnitřního uklidnění země.

To není zatím tak snadný problém. Každá menšina i ta nejlépe saturovaná cítí se již tím, že je menšinou, ve státě utiskované, zvláště pak ta, která opírá se o silný stát za hranicemi, a to o stát, kterému vzhledem k jeho vlastní politice záleží na tom, aby jeho zahraniční menšina nebyla v klidu. A toho je u polské menšiny na Těšínsku v míře svrchované, třebas — přes všechna opačná tvrzení polská — měla zvláště ve školství skutečně dobře o sebe postaráno.

Naším dnešním úkolem je starati se o uklidnění poměrů a zabezpečení země pro stát. Dojiti lze tohoto cíle jen cílevědomou prací. Neboť poctivá práce nese ovoce pro budoucnost a pro potomstvo i tehdy, když se ho nedožije vždy ta generace, která práci vykonala. Nepracujeme jen pro sebe, nýbrž i pro své děti a pro své vnuky a pravnučky, generace za generací umírá, národ žije.

V této práci připadá učitelstvu a škole význačný úkol.

Řekli jsme si již svrchu, co znamená dobře vypravená škola pro obec a okolí a co dovede učitel, pro kterého nejsou rozhodny ani osoby, ani politické strany, který nezná rozdíly náboženských a kterému je stát a národ nade vše.

To jsou úkoly české školy a českého učitele všude, ve smíšeném území a v práci hraničářské však zvláště. Jsem přesvědčen, že učitelstvo ve svém celku úkoly tyto plní a že s důvěrou můžeme se na něho spolehnouti. Výjimky jsou, ty však najdete v každém stavu.

Chťel bych se dotknouti ještě metody práce. Nejsm přitelem hlučných metod a veřejného a hlasitého ohlašování prostředků boje a jeho následků. Vede to nutně všude k vydráždění protivníka k větší agilnosti, ostražitosti a bojechtivosti. Otázky, problémy a metody nutno předkládati a formulovati klidně, tiše a jako samozřejmou věc. Děláme to tak v Ústřední matici školské již velkou řadu let a dosahujeme tím bez hluku v školských otázkách výsledků jistě pozoruhodných.

Máme pro sebe výhodu dnešního našeho rozvoje kulturního a demokracie a je proto úkolem naším z tohoto náskoku i tady na Těšínsku těžit a jej valorisovat s vědomím, že sice hlavní fronta boje je česko-polská, že však je tu i vedlejší fronta česko-německá, která sběhem okolností a zvláště mezinárodní politikou mohla by se státi i tu krajně nebezpečnou. Základem každé úspěšné práce musí však býti zdravý opti-

EV 15
mismus a víra v šťastný výsledek její. Prožili jsme ve svém životě národním těžké doby, a těžké doby dolehly na nás i na Těšínsku. Přežili jsme je a stojíme tu pevně odhodláni vlastní silou brániti se proti komukoliv, kdo by nám chtěl bráti to, co máme, co nám patří, co jsme si vytvořili svými dějinami, a co jsme hájili krví svou a svých předků.

Svobodný národ může se vyžít svobodně jen ve svobodném státě. Základem svobodného státu je bezpečná státní hranice. Úsek této hranice je tu na Těšínsku.

Celý náš národ má zájem na tom, aby také na tomto úseku hranic jako všude jinde klidně a pevně vlál náš státní prapor.

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 S 0 1 4 9 6

3129S01496

Z LITERATURY.

České: Pelc, O Těšínsku, 1928.

Chmelař, Polská menšina v Československu, 1936.

Německé: Kurt Witt, Die Teschener Frage, 1935.

Polské: Wojnar, Dowody polskości Śląska Cieszyńskiego, 1931. Poláci v Čsl. v světle statistik a faktů, 1935.

Jinak literaturu lze naléztí jednak v knize Wittově, jednak v Kapras, Z dějin českého Slezska, 1922. Stručný přehled také Kapras, České Slezsko a státní převrat, 1927.